Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date
17.12.2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date
30.12.2021

Kadir YILMAZ¹

**ŞANLIURFA VE VAN HALK EZGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI MÜZİKAL
ANALİZİ**

Özet

Halk Türkülerinin geçmişten günümüze halk tarihine ışık tutan bir etken olduğu düşünülmektedir. Halk türküleri gerek ezgisel gerek söz yapılarına bakıldığında bölge halkının geçmişi kültürel özellikleri hakkında bizlere ışık tutabilmektedir. Halk türküleri toplumsal olayları konu alması, toplum kültürünün aynası olması düşüncesiyle sahip çıkılması gereken bir miras olarak da görülebilir. Bu miras ilerleyen yıllarda gelecek nesile toplum kültürü açısından yardımcı olacak ve toplum kültürünün yıllarca kaybolmamasını sağlayacaktır. Bu bağlamda farklı bölgelerdeki toplumların halk türküleri incelendiğinde aralarındaki fark ya da benzerliklerin görülebileceği bu durumda o toplumlar hakkında geniş bir bilgi ağına sahip olabileceğimizi gösterebilir. Buradan hareketle ülkemizin iki güzide ili olan Şanlıurfa ve Van illerinin halk ezgilerinin araştırılması bu düşünceye örnek olabilecektir. Bu bağlamda iki ilin halk ezgileri incelenmiş ve bu ezgilere ezgisel anlamda müzikal analiz yapılmıştır. Ezgiler TRT THM Repertuarından elde edilmiştir. Bu bağlamda 153 Halk Ezgisine analiz edilmiştir. Bu analiz çerçevesinde ezgilerin makamsal ve ritmik yapılarına bakılmış ve iki il arasındaki karşılaştırma ile sonuca ulaşılmıştır. Bu kapsamda elde edilen sonuçların iki ilin kültüründeki benzerliklere ve yeni araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Halk Müziği, Şanlıurfa, Van, Müzikal Analiz

¹ Dr. Arş. Gör. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi, kadiyilmazca@gmail.com, Orcid: 0000-0001-8433-3416

COMPARATIVE MUSICAL ANALYSIS OF ŞANLIURFA AND VAN FOLK MELODIES

Abstract

Folk songs are thought to be a factor that sheds light on folk history from past to present. Folk songs can shed light on the past and cultural characteristics of the people of the region when we look at both their melodic and verbal structures. Folk songs can also be seen as a heritage that should be embraced with the idea that they are the subject of social events and that they are the mirror of the culture of the society. This heritage will help the next generation in terms of community culture in the coming years and will ensure that the culture of the community is not lost for years. In this context, when the folk songs of societies in different regions are examined, the differences or similarities between them can be seen, which may show that we can have a wide information network about those societies. From this point of view, researching the folk melodies of Şanlıurfa and Van, which are two prominent cities of our country, can be an example of this idea. In this context, the folk melodies of the two cities were examined and a musical analysis of these melodies was made. The folk songs were obtained from the 2022 TRT Turkish Folk Music Repertoire. In this context, 153 Folk Songs were analyzed. Within the framework of this analysis, the makam and rhythmic structures of the melodies were examined and the result was reached with the comparison between the two provinces. It is thought that the results obtained in this context will shed light on the similarities in the cultures of the two provinces and new researches

Key words: Folk Music, Şanlıurfa, Van, Musical Analysis.

GİRİŞ

İnsanlığın, tarihi boyunca süre gelen davranışlarının sonucunda oluşan birikimler, günümüze kadar gelişmiş ve halen gelişmeye devam etmektedir. Her canlıda olduğu gibi insan da temel ihtiyaçlarını karşılamak için icat yapmış, düşünmüş ve ihtiyaçlarını karşılamak için bir çözüm bulmuştur. Zaman ilerledikçe insanların yemek yeme, uyuma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra, içlerinden gelen müzik dürtüsünü çeşitli aletlerle dışarıya yansıtmaya süreci günümüzdeki müzik kavramının temelini oluşturmuştur. Buradan hareketle müziğin birçok tanımı oluşmuştur. Ülkemizde Uçan (2000) müziği; “*Sanat olarak müzik, sesleri, erekli olarak estetik yapıda birleştirme sürecidir. Bağlama ve seslendirme bu sürecin iki ana halkasıdır. Doğaçlama ise bu iki ana halkanın bir kesişimidir*” (Uçan,2000 s.48).” şeklinde tanımlamaktadır. Müziğin önemli bir alt bileşeni olan Halk müziği ise çeşitli araştırmacılar tarafından şu şekilde tanımlanmıştır;

“Alman müzik bilimci Hugo Reiman:

1. Ezgi ve sözlerin yaratıcısı belli olmayanlar, anonim bir yapıda olanlar.
2. Çeşitli nedenlerle oluşan olaylar karşısında halk tarafından benimsenmiş ve halk ezgisi niteliğine bürünmüş ürünler.
3. Halk diliyle oluşmuş, ezgisel ve uyumsal yapısı kolayca anlaşılan, belleğe kolayca yerleşen, bu nedenle, popüler (herkes tarafından benimsenen ve tutulan) bir özellik taşıyan ezgiler olarak,

Fransız halk müziği uzmanı Michell Benet; halk müziğini, Halk tarafından benimsenen ve sözlü gelenek biçiminde kulaktan kulağa yayılan ezgiler” (Akt. Yıldızkaya, 2006, s.12)

Nacakcı (2007, s.5) ise; Türk Halk Müziğini, Türk Halkının, tarihi içerisinde meydana gelen birikimli yaşamının sonucu olarak meydana gelmiş, duygu ve düşünce tecrübelerinin bir kural gözetmeksizin şekillenen ezgileri olarak tanımlamıştır.

Türk halk müziğinde derleme çalışmaları yapılmasına rağmen birçok halk ezgisinin notaya alınmadığı düşünülmektedir. Her yörede değişik formda türküler ve hikayelerin olduğu bilinmektedir. Çalışmaya konu olan Van ilinin ipek yolu üzerinde olması, Şanlıurfa'nın ise köklü tarihinin vermiş olduğu yaşam tarzı, türkülere oldukça fazla yansımıştır. Hem ritmik yapısı hem ezgisel yapısı bakımından iki şehirde de halk ezgileri içerisinde bu kadar benzer yapıların görülmesi araştırmacıların dikkatini çekmektedir.

Türk Halk Müziği'nin çok eskiye dayanan tarihi göze alındığında, üretilen eserlerin notaya alınarak sistem içerisinde kategorize etme ihtiyacı ancak cumhuriyetin ilanından sonra hissedilmiştir. Halk müziği eserlerinin kurallara dayanmaması, ezgileri üreten kişilerin herhangi bir müzik eğitimi almamış olması gibi etkenler göz önüne alındığında bazı eserlerin sınıflandırma bakımından nadir özellikler taşıdığı görülmektedir (Nacakcı, 2010).

Bu bağlamda halk ezgilerinin toplum kültürü açısından bizlere ışık tutacağı düşüncesiyle incelenmesi toplum kültürünün yapısı hakkında bizlere bilgi vermesi düşüncesi ile analiz edilmesi, bölge halkının yaşamı ve alışkanlıkları, tarihsel süreci hakkında bilgi edinilmesi açısından önemli görülmektedir. Ezgisel olarak zengin bir yapıya sahip olduğu düşünülen ülkemizde bu çalışmaların yapılması bölgelerin, yörelerin ve hatta şehirlerin müzik kültürü hakkında oldukça geniş bir bilgi ağına kavuşmamızı sağlayacaktır. Bu düşünce Şanlıurfa ve Van illerinin halk ezgilerinin incelenerek şehirlerin halk kültürleri ve benzerlikleri ve farklılıklarının ortaya çıkarılması önemli görülmektedir. Yapılan literatür taramasında bu iki il adına daha önce böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kapsamda halk kültürünün önemli yapı taşlarından olan Şanlıurfa ve Van halk ezgilerinin her yönüyle incelemesi ve repertuarımıza yeniden kazandırılması ihtiyacı hissedilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, birçok kültürel zenginliklerle dolu Şanlıurfa ve Van'ın en önemli yapı taşlarından birisi olan Halk Ezgilerinin, ritmik yapı ve makam özellikleri bakımından incelenmesini ve karşılaştırılmasını amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda yapılan analizlerle Şanlıurfa ve Van şehirlerine ait sınıflandırılmış repertuar oluşturulacaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt Amaçlar

- 1- Şanlıurfa halk ezgilerinin makam, ritmik yapıları ve dağılımları, nelerdir?
 - a- Şanlıurfa halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımları,
 - b- Şanlıurfa halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımları, nasıldır?
- 2- Van halk ezgilerinin makam, ritmik yapıları ve dağılımları nelerdir?
 - a- Van halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımları,
 - b- Van halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımları, nasıldır?
- 3- Şanlı Urfa ve Van halk ezgilerinin yapılarındaki müziksel farklılıklar nelerdir?
 - a- Şanlı Urfa ve Van halk ezgilerinin makamsal yapılarındaki farklılıklar, nasıldır?
 - b- Şanlı Urfa ve Van halk ezgilerinin ritmik yapılarındaki farklılıkları, nasıldır?

Sınırlılıklar

Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Karşılaştırmalı Müzikal Analizi

Bu araştırma, TRT THM Repertuarında kayıtlı Şanlıurfa ve Van halk ezgileri ile sınırlandırılmıştır.

ŞANLIURFA

Resim 1. Şanlıurfa İlinin Coğrafi Konumu

Şanlıurfa, 9 bin yıl öncesine dayanmış geçmişi, Hz. İbrahim'in dünyaya geldiği Hz. Eyyüb'ün yaşamını sürdürdüğü, Hz. İsa'nın kutsadığı müze görünümünde şehir olarak bilinmektedir. Harran 4000 yıl öncesine nazire yapan görünümünü, Atatürk Barajının suladığı Harran Ovası'nda ise yaratılan bolluk ve bereketi görmek mümkündür. (www.urfaflash.com).

Şanlıurfayı tanımlamak istersek, bu tanımlardan birinin kesinlikle müzik olacağı düşünülmektedir. Kapsamlı bir araştırma yapıldığı takdirde, müziğin de urfadan dünyaya yayıldığına ortaya çıkması kaçınılmaz olabilir. İnsanoğlunun yerleşik hayata geçtiği ilk şehrin Urfa olduğu, bilimsel olarak tespit edilmiştir bu bağlamda insanın temel ihtiyacı olduğu düşünülen müziğinde bu tarihten itibaren başladığı düşünülmektedir. Çünkü müzik tarihinin insanlık tarihiyle birlikte olageldiği bilimsel bir gerçektir. Meşhur tarihçi Ebul-Farac Urfa'nın Nuh tufanından sonra yeryüzünde kurulan yerleşim merkezinden ilki ve en önemlisi olduğunu belirtmiştir. Göbeklitepe ve Balıklıgöl'de yapılan kazın çalışmalarından elde edilen bulgulara göre ise Urfa'nın M.Ö. 9500 yıllık bir tarihe uzandığı tespit edilmiştir (Altıngöz, 2017).

Şanlıurfa'da Halk Müziği

Birçok tarihi zenginliklerle dolu Şanlıurfa'nın köklü tarihinin müziğe de yansıdığını söylemek mümkündür.

Kürkçüoğlu ve Akbıyık'a göre;

“Şanlıurfa Halk Müziği, ezgi yapısı, söz zenginliği, eser sayısı, kaliteli ve sistemli icrası ile Türk Halk Müziği içinde seçkin bir konuma sahip olmuştur. Güzel icra yeteneğine sahip yöre sanatçılarının ses rengi ve ağız özellikleriyle bütünleşen bu müzik, yurdumuza güzellikler dünyasının kapısını açmıştır. Şanlıurfa müzik kültüründe "sıra geceleri" ve "yatı geceleri"nin özel bir rolü bulunmaktadır. Haftada bir gece evlerde toplanarak sıra gezen gruplar ile birkaç gün kalmak üzere dağlara yatıya giden grupların içinde çalgı takımı ve okuyucular da bulunur. Bu gecelerde sohbetlerin yanı sıra usta-çırak geleneği içerisinde makam geleneğine göre sistemli müzik icra edilmekte olup gençler ilk

müzik bilgisi ve terbiyesini bu gecelerde almaktadırlar. Şanlıurfa Halk Müziği ürünleri sanat değeri yüksek, insanı yürekten etkileyen, içli ve duygulu eserlerden oluşmaktadır. Duyguların, düşüncelerin, sevginin, ıstırapın, mutluluğun ve hayatın diğer özelliklerinin türkülere, hoyratlara, gazellere ince ince işlendiği Urfa Havaları müzik camiasınca ve geniş kitlelerce sevilmekte ve zevkle dinlenmektedir.”

VAN

“Van dünya üzerinde 42 derece 40 dakika ve 44 derece 30 dakika Doğu boylamları ile 37 derece 43 dakika ve 39 derece 26 dakika Kuzey enlemleri arasındadır. Türkiye üzerinde ise Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Murat-Van Bölümündeki Van Gölü kapalı havzasındadır. Kuzeyden Ağrı ili Doğubayazıt Diyadin ve Hamur ilçeleri; batıdan Van Gölü ile Ağrı ilinin Patnos ilçesi Bitlis' in Adilcevaz Tatvan ve Hizan ilçeleri; güneyden Siirt' in Pervari Hakkari ili Beytüşşebap ve Yüksekova ilçeleri ile komşudur. Doğusunda ise İran Devleti sınırı yer alır. İl toprakları 19.069 km kare olan yüz ölçümü ile Türkiye topraklarının %25' ini oluşturur. Van yüz ölçümü bakımından Türkiye'nin 6. büyük ilidir. Van Doğu Anadolu Bölgesinin volkanik dağlarla kaplı çukur kesiminde bulunan Van Gölü' nün doğu kıyısına 5 km uzaklıkta çok az meyilli bir arazi üzerine kurulmuştur. Rakım yüksekliği yaklaşık 1725 m'dir. Türkiye' nin en büyük gölü olan Van Gölü yüksek dağların ortasında bir çöküntü durumundadır. Çevredeki yüksek dağlar Van ilinin sınırını oluşturur” (www.van.ktb.gov.tr).

Resim 2. Van Haritası

Van Müzik Kültürü

Binlerce yıllık tarihi ile Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden olan ve birçok medeniyete beşiklik yapan Van kentinin müzik tarihi açısından da eski olacağını düşünmek elbette yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda yedi bin yıllık geçmişe sahip olan Van'ın müzik tarihinin de 7 bin yıllık olduğunu önermesi doğru kabul edilebilir.

Genel müzik tarihine baktığımızda insanoğlunun ilk olarak müziği dini törenlerde kullandığı görülmektedir. Eski çağlarda din adamlarının tanrıya kurban törenlerinde hastalık tedavilerinde büyü olarak müzik aletleri kullandığı bilinmektedir. Bu dönemlere ait genel insanlık tarihinde olduğu gibi Van'ın da müzik kültürünü ortaya koyacak sağlam veriler bulunmamaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan Ermeni isyanları, 1914 yılında Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı'na girmesi ile doruğa çıkmıştır. 1915 yılında Rus ordularının Van'ı işgal emesiyle Ermeni çeteleri Rus ordusuna katılmış ve Müslüman katliamlarını daha da arttırmışlardır. Rus işgali ile canlarını kurtarmak isteyen Van halkı, yüz yıllardır yaşadıklarını topraklarını, Evlerini, vatanlarını

bırakarak Anadolu'nun içlerine zorunlu göç etmişlerdir (muhacirlik). 2 Nisan 1918'de işgalden kurtulan Van 'da katliamlar yapan Ermeniler günümüzde Suriye sınırları içinde bulunan o günlerde Osmanlı toprağı olan bölgeye sürgün edilmişlerdir (tehcir). 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilanı ile kurulan Türkiye Cumhuriyeti devlet 'inde aynı tarihte Van vilayet merkezi olmuştur (Van Kütüğü, 1992 s; 3).

19 Şubat 1932'de Ankara başta olmak üzere bir gün ara ile Samsun, Eskişehir, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa ve İstanbul'da halk evleri açılmıştır (Şeker, 2011, s;37). 1949 yılında Van'da 3 halk evi, 16 halk odası bulunmaktaydı. Halk evleri yüce önder Mustafa Kemal Atatürk'ün milli kültür unsurlarının ortaya çıkarılması, cumhuriyetin erdemlerinin kavratılması, çağdaş ölçülerde sosyal ve kültürel hayatın geliştirilmesi amacı kurulmuş, Atatürk'ün ölümünden sonra 1951'de politize olduğu iddiaları ile kapatılmış kurumlardır.

Halk bilim üzerine kayıt tutma geleneğı, ülkemize de Cumhuriyetten sonra gelmiştir. Atatürk'ün başlattığı bu çalışmalar, Darü'l Elhan (sonraları konservatuvar olmuştur), İstanbul üniversitesi edebiyat bölümü, halk evleri, folklor araştırmaları kurumu ve bazı sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden, betimsel içerik analizinden yararlanılmıştır. Betimsel içerik analizi, belirlenmiş bir konu içerisinde yapılan, yayınlanmış ya da yayınlanmamış, tüm çalışmaların ele alınıp eğilimlerinin ve araştırma sonuçlarının tanımlayıcı bir boyutta değerlendirilmesini içeren sistemli çalışmalardır (Jayarajah, Saat ve Rauf, 2014; Lin, Lin ve Tsai, 2014; Suri ve Clarke, 2009).

Evren

Araştırmanın evrenini tarihi zenginliklerle dolu olduğunu bilinen Şanlıurfa ve Van illerinin halk ezgileri oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni, farklı seslendirmeler ve icraların olabileceğı düşüncesi ile TRT Türk Halk Müziğı Repertuarındaki Şanlıurfa ve Van Türküleri ile sınırlandırılmıştır. Araştırmada örnekleme yer verilmemiş, evrenin tamamı olan 153 halk ezgisine ulaşılarak analiz yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada verilerin toplanması aşamasında, TRT THM Repertuarında Şanlıurfa ve Van illerine ait ezgiler tek tek taranmıştır. Daha sonra belirlenen 153 halk ezgisine makam, ritmik yapı açısından içerik analizi yapılmıştır. Bu aşamada ezgilerin her biri incelenmiş makam farklılıkları belirlenmiş, ritmik yapılarının ne olduğu belirlenmiş ve bulunmuştur. Bulunan sonuçlar frekans ve yüzdeleri alınarak tablo haline getirilmiştir. Bazı halk ezgilerinin belirli makam kalıplarına girmediğı görülmüştür. Bu bağlamda bu halk ezgilerinin makamsal yapıları "müphem" kelimesi ile isimlendirilmiştir. Müphem ne olduğu net bir şekilde bilinmeyen anlamına gelmektedir. (T.D.K, 2015).

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda toplanan verilerden elde edilen bulgular tablolar haline verilmiştir.

Araştırmanın Birinci Alt Amacına Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt amacı doğrultusunda "Şanlıurfa halk ezgilerinin makam, ritmik yapıları ve dağılımları, nelerdir?" sorusuna yönelik elde edilen veriler Tablo 1 de verilmiştir. Tablo

2 de ise “Şanlıurfa halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımları” Tablo 3 de “Şanlıurfa halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımları” verilmiştir.

Tablo 1. Şanlıurfa Halk Ezgileri İçerik Analizi

No	Ezgi Adı	Yöresi	Ritmik Yapı	Makam
1	Ağlarım İçin İçin	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
2	Alaydım Elin Elime	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
3	Arap Atı Gibi Sallar Başını	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
4	Arzuhal İçin Sultana Geldim	Şanlı Urfa	10/8	Hicaz
5	Aşkınla Bu Uşakı Viraneye Dönderdin	Şanlı Urfa	10/8	Hicaz
6	Ayağına Giymiş Kara Yemeni	Şanlı Urfa	2/4	Hüseyni
7	Ayağında Kundura	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
8	Bağda Güller Açıyor	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
9	Bahçede Nar Ağacı	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
10	Bahçıya Kuzu Girdi	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
11	Ben Bir Altın Fenerim	Şanlı Urfa	3/4	Karcığar
12	Ben Bir Yakup İdim Kendi Halımda	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
13	Ben Bu Dağın Ağacıyam	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
14	Bir Kız Gördüm Bedende	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
15	Bu Dağın Karı Menem	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
16	Bu Dere Derin Dere	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
17	Bu Pınar Eşme Pınar	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
18	Bu Yoldan Çoklar Gider	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
19	Bu Yoldan Hanım Geçer	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
20	Bugün Bayram Günüdür	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
21	Bugün Yasta Gördüm Zülfü Siyahı	Şanlı Urfa	9/8	Hüseyni
22	Ya Bülbül Güle Kon Dikene Konma	Şanlı Urfa	2/4	Mahur
23	Bülbüller Düğün Eyler	Şanlı Urfa	3/8	Uşşak
24	Bülbülün Göğsü Al Olur	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
25	Cabur Dağdan Kuş Geliyor	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
26	Cana Bizim Esrarımız İmlalere Sıgmaz	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
27	Canı Dilden Hane Kıldın Akibet	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
28	Cemo Gül Açanda Gel	Şanlı Urfa	12/8	Uşşak
29	Çay İçinde Adalar	Şanlı Urfa	6/4	Hüseyni
30	Çoban Kızı Suya Gider	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
31	Dağıdır Yar Dağıdır	Şanlı Urfa	12/8	Hicaz
32	Daracık Sokakta Yare Kavuştum	Şanlı Urfa	4/4	Hüseyni
33	De Get Bayburt	Şanlı Urfa	2/4	Uşşak
34	Diyarbakir Bumudur	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak

Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Karşılaştırmalı Müzikal Analizi

35	Dolana Ay Dolana	Şanlı Urfa	2/4	Saba
36	Dön Beri Dön Beri De Yüzün Göreyim	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
37	Eğildim Bir Dolu İçtim	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
38	El Zanneder Ben Deliyem	Şanlı Urfa	9/8	Hicaz
39	İndim Gülün Bağına	Şanlı Urfa	12/8	Hüseyni
40	Evleri Yol Üstüdür	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
41	Evlerinde Var Badiya	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
42	Evlerinin Önü Yoldur Yolaktır	Şanlı Urfa	4/4	Uşşak
43	Ey Dide Nedir Uyku Gel Uyan Gecelerde	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
44	Ey Rahmeti Bol Padişah	Şanlı Urfa	6/4	Uşşak
45	Eyvana Gel	Şanlı Urfa	2/4	Uşşak
46	Gaipen Haber Getirdin	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
47	Gam Yüküne Tüccar Oldum Satarım	Şanlı Urfa	7/8	Hüseyni
48	Gardaş Gitmem Diyarbekir Düzüne	Şanlı Urfa	2/4	Uşşak
49	Garip Bir Kuştı Gönüm	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
50	Geceler Yarım Oldu	Şanlı Urfa	4/4	Hicaz
51	Gele Gele Geldik	Şanlı Urfa	6/4	Hüseyni
52	Gelini Getirdiler	Şanlı Urfa	10/8	Uşşak
53	Getirin Hakoyu	Şanlı Urfa	12/8	Hicaz
54	Görmeyince Sabredemem Bir Sahat	Şanlı Urfa	10/8	Karcığâr
55	Güvercin Vurdum Kalkmaz	Şanlı Urfa	10/8	Rast
56	Hab-I Gafletten Uyanıp	Şanlı Urfa	10/8	Hüseyni
57	Harman Yeri Sürseler	Şanlı Urfa	10/8	Hicaz
58	Hayatları Değirmi	Şanlı Urfa	10/8	Segah

Tablo 2. Halk Ezgilerinin Makamlara Göre Dağılımı

Makamlar	f	%
Hüseyni	33	33
Uşşak	30	30
Hicaz	26	26
Segâh	3	3
Saba	3	3
Rast	2	2
Karcığâr	2	2
Mahur	1	1
Toplam	100	100

Tablo 2'ye göre, Şanlıurfa halk ezgilerinin % 33'ü Hüseyini, % 30' u Uşşak, %26'sı Hicaz, %3'ü Segâh, % 3'ü Saba, % 2'si Rast, % 2'si Karcıgar, % 1'i Mahur makamlarından oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Şanlıurfa halk ezgilerinin büyük çoğunluğunu benzer özellikler gösteren "Hüseyini" ve "Uşşak" makamları oluşturmaktadır. "Hicaz" makamının da oldukça fazla kullanıldığı ve yine hicaz ezgilerin %80 'inin 10/8 ritmik yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir. "Segâh", "Saba", "Rast", "Karcıgar" ve "Mahur" makamlarının bölgenin halk ezgilerinde kısmen de olsa kullanıldıkları görülmektedir.

Tablo 3. Şanlıurfa Halk Ezgilerinin Ritmik Yapılarına Göre Dağılımı

Ritmik Yapı	F	%
4/4	42	41
10/8	32	32
2/4	10	10
12/8	5	5
6/4	4	4
9/8	4	4
3/4	2	2
7/8	1	1
3/8	1	1
Toplam	100	100

Tablo 3. incelendiğinde; Şanlıurfa halk ezgilerinin %41'i "4/4", %32'si "10/8", %10'u, "2/4", %5'i "12/8", %4'ü "6/4", %4'ü "9/8", %2'si "3/4", %1'i "7/8", %1'i "3/8" olan ritmik yapılardan oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Şanlıurfa halk ezgilerinin büyük çoğunluğunun daha çok "4/4" lük ritmik yapılarda olduğu "10/8" lik ritmik yapının da yaygın olarak kullanıldığı, tespit edilmiştir. 4/4 ve 10/8 olan halk ezgilerinin bölgeye özgün olan düğün ezgileri ve sıra gecelerinde söylendiği bu gecelerde oynanan oyunlara eşlik etme amaçlı olarak yaygınlaştığı düşünülmektedir.

Araştırmanın İkinci Alt Amacına Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt amacı doğrultusunda "Van halk ezgilerinin makam, ritmik yapıları ve dağılımları nelerdir?" sorusuna yönelik elde edilen veriler Tablo 4 de verilmiştir. Tablo 5 de ise "Van halk ezgilerinin makam yapıları ve dağılımları", Tablo 6 da "Van halk ezgilerinin ritmik yapıları ve dağılımları" verilmiştir.

Tablo 4. Van Halk Ezgileri İçerik Analizi

No	Ezgi Adı	Yöresi	Ritmik Yapı	Makam
1	Ağrı Dağının Suları	Van	10/8	Hüseyini
2	Ağaç Başında Karga	Van	10/8	Hicaz
3	Ah Le Ana	Van	12/8	Uşşak
4	Ela Bozdu Manni Şahım	Van	5/8	Hüseyini
5	Arpa Ektim Biçemedim	Van	5/8	Mahur
6	Aydın Ortasında Bir Sarı Yıldız	Van	4/4	Uşşak
7	Ayvanın Altından Geçtim	Van	10/8	Uşşak

Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Karşılaştırmalı Müzikal Analizi

8	Bahçaya Gelki Görüm	Van	4/4	Uşşak
9	Bal Yeme	Van	3/4	Uşşak
10	Ben Giderim Ere Yol	Van	7/4	Mahur
11	Ben Horozam Öterem	Van	10/8	Uşşak
12	Bir Oda Yaptırdım Döşetemedim	Van	4/4	Segah
13	Bizim Eller Ne Güzel Eller	Van	10/8	Hüseyni
14	Boyakçının Gelini	Van	12/8	Diğer
15	Çorabı Çektim Dizime	Van	10/8	Hicaz
16	Elinde Oya Gidiyor Toya	Van	4/4	Uşşak
17	Erik Ağacı Çüt Saçağı	Van	10/8	Uşşak
18	Erzurum Elllerinde	Van	4/4	Uşşak
19	Ezemezedem Oğlan	Van	12/8	Diğer
20	Galenin Bedenleri	Van	4/4	Uşşak
21	Gaplarında Guyi Var	Van	2/4	Hüseyni
22	Garanfil Esti Nedim	Van	12/8	Uşşak
23	Gel Beri Yar Gel Beri	Van	12/8	Uşşak
24	Gidiyorum Ağlamaya	Van	4/4	Uşşak
25	Gökten Bir Çift Suna İndi	Van	4/4	Uşşak
26	Göyden Bir Çüft Sona Yendi	Van	4/4	Hicaz
27	Ha Bu Dereden Esen Yel	Van	6/8	Uşşak
28	Ha Vurun Kızlar Yürüsün	Van	6/8	Segah
29	Kara Yer Kara Yerde	Van	4/4	Uşşak
30	Garşıdan Yar Geliyor	Van	18/8	Uşşak
31	Keleşim Yana Gider	Van	4/4	Uşşak
32	Kerpiç Duvar Daşlıdır	Van	5/8	Uşşak
33	Kız Neredeydin Neredeydin	Van	4/4	Saba
34	Ah Kure Koymuş	Van	4/4	Mahur
35	Masa Üstünde Tesdi	Van	4/4	Müstezat
36	Mendi	Van	6/4	Müstezat
37	Mendi	Van	6/4	Uşşak
38	Mendil Aldım Bir Deste	Van	18/8	Uşşak
39	Mendilimde Kışmış İle Badem Var	Van	18/8	Uşşak
40	O Süsem O Sünbül	Van	4/4	Nikriz
41	Pencerede Şişesin	Van	5/8	Rast
42	Su Gelir Millendirir	Van	12/8	Uşşak
43	Şık Şık Bilezik Kolunda	Van	12/8	Uşşak
44	Şirin Yar Ağacıyam	Van	4/4	Uşşak
45	Toycular Yar Can	Van	4/4	Uşşak
46	Urfaya Paşa Geldi	Van	10/8	Uşşak

Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Karşılaştırmalı Müzikal Analizi

47	Yeni Hamamın Üstüyem	Van	10/8	Hicaz
48	Yeri Yeri Durnam	Van	4/4	Uşşak
49	Yüce Dağım Yanar Bana	Van	10/8	Uşşak
50	Yükledim Göçemedim	Van	6/8	Uşşak
51	Zap Suyu Derin Akar	Van	4/4	Uşşak
52	Akşam Aralar Meni	Van	5/8	Uşşak

Tablo 5. Van Halk Ezgilerinin Makamlarına Göre Dağılımı

Makamlar	f	%
Uşşak	32	61,54
Hicaz	4	7,69
Hüseyni	4	7,69
Mahur	3	5,77
Segâh	2	3,85
Müstezat	2	3,85
Müphem	2	3,85
Saba	1	1,92
Nikriz	1	1,92
Toplam	52	100

Tablo 5'e göre, Van halk ezgilerinin % 61,54'ü Uşşak, % 7,69'u Hüseyini, %7,69'u Hicaz, % 5,77'si' Mahur, % 3,85'i Segâh, % 3,85'i Müstezat, % 2'si Müphem, % 1,92'si Saba, % 1,92'si Nikriz, makamlarından oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Van halk ezgilerinin büyük çoğunluğu "Uşşak" makamından oluşmaktadır. "Hicaz", "Hüseyini", "Mahur", "Segâh", "Müstezat", "Müphem" makamlarının Van Halk Ezgilerinde kısmen de olsa kullanıldıkları, "saba", "Nikriz", makamlarının ise yöre ezgilerinde nadiren kullanıldığı görülmektedir. Bu bağlamda Van Halk Ezgilerinde kullanılan ezgi çeşitliliğinin fazla olmadığı, makam dağılımları açısından bakıldığında uşşak makamının ağırlıkta olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Van Halk Ezgilerinin Ritmik Yapılarına Göre Dağılımı

Ritmik Yapı	f	%
4/4	19	36,54
10/8	10	19,23
12/8	7	13,46
5/8	5	9,62
6/8	3	5,77
18/8	3	5,77
6/4	2	3,85
2/4	1	1,92
3 / 4	1	1,92
7/4	1	1,92
Toplam	52	100

Tablo 6. incelendiğinde; Van halk ezgilerinin %36, 54’ü “4/4”, %19,23’ü “10/8”, %13,46’sı, “12/8”, %9,62’si “5/8”, %5,77’si “6/8”, %5,77’si “18/8”, %3,85’i “6/4”, %1,92’si “2/4”, %1,92’si “3/4”, %1,92’si “7/4” olan ritmik yapılardan oluşmaktadır. Bu dağılıma göre, Van halk ezgilerinin büyük çoğunluğunun daha çok “4/4” lük ritmik yapılarda olduğu “10/8” lik ritmik yapının da yaygın olarak kullanıldığı, tespit edilmiştir.

Araştırmanın Üçüncü Alt Amacına Ait Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt amacı doğrultusunda Tablo 7 de “Şanlı Urfa ve Van halk ezgilerinin makamsal yapılarındaki farklılıklar, nasıldır?” sorusuna yönelik elde edilen veriler, Tablo 8 de ise “Şanlı Urfa ve Van halk ezgilerinin ritmik yapılarındaki farklılıkları, verilmiştir.

Tablo 7. Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Makamsal Dağılımları

Tablo 7’ de Şanlıurfa halk ezgilerinin büyük çoğunluğunu “Uşşak, Hüseyini ve Hicaz makamlarındaki ezgiler oluşturmaktadır. Van ilindeki “Uşşak” makamında olan ezgilerin Şanlıurfa ilinden %30 daha fazla, “Hicaz” makamında olan ezgilerin de Şanlıurfa’da, Van’dan % 19 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra en az görülen makamlar “Nikriz ve Karcıgar” makamlarıdır.

Şanlıurfa ilindeki makam dağılımlarına bakıldığında; Hüseyini ve Uşşak makamlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bölge halkının yakılan türkülerden etkilendiğini ve birbirine

benzer ezgilerin yanı sıra makamsal olarak benzerlik gösteren hüseyini ve uşşak makamlarını ezgilerde sıklıkla kullanıldığı söylenebilir. Van halk ezgilerine bakıldığında uşşak makamının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Uşşak ezgilerin birbirine benzerliğini dikkate alındığında, yakılan ezgilerin ardından etkileşim olduğunu ve uşşak makamında benzer ezgilerin yakıldığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra iki il de de uşşak ve hicaz makamlarında ezgiler oldukça etkin olarak kullanılmıştır.

Tablo 8. Şanlıurfa ve Van Halk Ezgilerinin Ritmik Yapılarının Dağılımları

Tablo 8’ de iki bölgede yapılan karşılaştırmalara göre, Şanlıurfa halk ezgilerinin büyük çoğunluğunu “4/4” ‘lük ritmik yapıda olan ezgiler oluşturmuştur. Bunun yanı sıra “10/8”’lik ezgilerinde sayısı oldukça fazladır. Van ilindeki “4/4”’lük ritmik yapıda olan ezgiler Karadeniz bölgesine göre %7 daha azdır. Tabloda görüldüğü gibi Şanlıurfa ve Van halk ezgilerinin ritmik yapılarının dağılım oranları “4/4” ve “10/8” üzerine yoğunlaşmıştır. Geçmiş yıllarda gerçekleşen Anadolu Türkmen boylarının Van üzerinden Anadolu’ya giriş yaptığı bilinmektedir. Bu hareketlilik iki ildeki ritmik yapı benzerliğinin sebebi olarak gösterilebilir. Ezgilerin ritmik yapı ve makamsal analizlerine bakıldığında benzerlik gösteren ezgilerin iki ilde de düğün, sıra gecesi, oturma gecesi olarak bilinen etkinliklerde çalındığı tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmada TRT Halk Müziği Repertuarı içerisinde Şanlıurfa ve Van illerine ait olan tüm ezgilere makam, ritmik yapı ve toplam ölçü uzunluğu bakımından içerik analizi yapılmıştır. Yapılan bu analiz sonuçlarına göre Şanlıurfa Halk ezgilerinin makamsal yapılarında “Uşşak, Hüseyini ve Hicaz” makamlarının büyük çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. Bölgede “karcıgar, mahur ve rast” makamlarının oldukça az kullanıldığı tespit edilmiştir. Aynı ezgiler ritmik yapı bakımından incelendiğinde bölgede 4/4’lük ezgilerin bütünün %42’sini oluşturduğu bunun yanı sıra 10/8’lik ezgilerin de yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

Van ilinde ise ortaya çıkan sonuçlar Şanlıurfa iline benzerlik göstermektedir. Bölge ezgilerinin makamsal açıdan incelenmesi sonucu; ezgilerin %32’si “Uşşak” makamında söylenmiştir. Bunun yanı sıra hicaz makamının da oldukça fazla kullanıldığı tespit edilmiştir. Van halk ezgileri ritmik yapı olarak incelendiğinde 4/4’lük ritmik yapıda olan ezgilerin daha fazla olduğu, 10/8’lik ritmik yapıda olan ezgilerin de bu ezgileri takip ettiği görülmüştür.

Yapılan araştırma sonucunda her iki ilde, halk ezgileri, makamsal ve ritmik yapı olarak benzerlik göstermektedir. İllerde, çoğunlukla 4/4 ve 10/8’lik ezgilerin var olduğu görülmüştür. Bu durumun iki şehir halkının ortak noktası olarak görülebilen Türkmenlik geleneği ile bağdaştırılabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışmada Şanlıurfa ve Van halk ezgileri makam, ritmik yapı özellikleri bakımından analiz edilmiş, TRT Türk Halk Müziği Repertuarı taranarak bölgelere ait halk ezgileri repertuarı oluşturulmuştur. Buradan hareketle, ülkemizin içinde bulunduğu zengin kültürel yapı dikkate alınarak bu ve benzeri çalışmalar diğer yöre ve bölgelerimiz için de yapılmalı, yapılan çalışmalar birbiri ile karşılaştırılmalıdır. Bunun yanı sıra iki şehrin tarihi göz önüne alındığında bu çalışmanın daha da genişletilerek halk kültürünün tüm alanları ele alınarak yapılması tarihte gizli kalan ya da araştırılmamış konuların aydınlatılması ve ülke kültür mirasına katkı olarak sunulması açısından önemli olacaktır. Çalışma sonucunda meydana getirilen sınıflandırılmış repertuarlar yazılı ve bilişim araçları ile kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarılması önerilebilir

KAYNAKÇA

- Altıngöz, İ. H. (2011). “Urfa Müziği Hakkında”, *Şanlıurfa Kültür Sanat Tarih ve Turizm Dergisi*. Mayıs.
- Akbıyık, A., Kürkçüoğlu, S. (1990). *Folklor (Halkbilim) ve Şanlıurfa*. Şurhoy Yayınları.
- Jayarajah, K., Saat, R. M. ve Rauf, R. A. A. (2014). A review of science, technology, engineering & mathematics (STEM) education research from 1999–2013: A Malaysian perspective. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 10(3), 155-163.
- Nacakcı, Z. (2007). *Halk Ezgilerine Dayalı Viyola Albümü*. Bilge Mat. Ankara.
- Nacakcı, Z. (2012). “Burdur Yöresi Halk Oyunları Ezgileri ve Müzikal Özellikleri”. *1. Uluslararası Halk Oyunları Kongresi*. Malatya.
- Şeker, K. (2011). “CHP Parti Müfettişlerinin Isparta ve İlçe Halkevi Raporları (1940–1942)”. *SDÜ Fen Edebiyat Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı. 24: 37-50.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59c501b8731647.40403519
- Uçan, A., 2000, *Türk Müzik Kültürü*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, s. 48. Ankara
- Van Kütüğü (1992). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları*. s. 406-407. Ankara.
- Yıldızkaya, Ö. F. (2006). *Emirdağ Türküleri*. Analiz Matbaacılık Ltd. Şti. İzmir

İnternet Kaynakları

Şanlıurfa Tarihi, Erişim Tarihi: 17.12.2021

<https://www.urfaflash.com/haber/3512/cig-kofte-tatmadan-harrani-gormeden-donmeyin.html>

Van İlinin Coğrafi Konumu, Erişim Tarihi: 17.12.2021

<https://van.ktb.gov.tr/TR-90248/cografi-konumu.html> **Resim 1.** Şanlıurfa İlinin Coğrafi Konumu, Erişim Tarihi:17.12.2021 <https://www.cografya.gen.tr/tr/sanlıurfa/>